

درسنامه درس پنجم

قرآن از وجود عالمی پس از مرگ به نام برزخ خبر می‌دهد.

برزخ در لغت: به معنای فاصله و حایل میان دو چیز می‌باشد.

در اصطلاح: عالمی که میان زندگی دنیا و آخرت قرار گرفته و انسان پس از مرگ تا قیامت در آنجا می‌ماند. ﴿مِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾

ویژگی‌های عالم برزخ:

۱. وجود حیات و زندگی

- ✓ در برزخ فعالیت‌های حیاتی بدن (جسم) متوقف می‌شود اما روح (حقیقت وجود انسان) همچنان به فعالیت و حیات خود ادامه می‌دهد.
- ✓ علت حیات روح: فرشتگان حقیقت وجود انسان را توفی می‌کنند. (توفی: دریافت تمام و کمال)

۲. وجود شعور و آگاهی

- ✓ نمونه‌های وجود آگاهی: ۱. گفت و گو با فرشتگان؛ ۲. درک اموری که در دنیا ممکن نبود (مثال: مشاهده اعمالی که در دنیا انجام داده است)

۳. وجود ارتباط میان عالم برزخ و دنیا

- ✓ این ارتباط به این معناست که پرونده برخی اعمال (ماتأخر) انسان با مرگ بسته نمی‌شود و پیوسته بر آن افزوده می‌شود.
- ✓ طبق قرآن، آثار اعمال ماتقدم: آثار این نوع اعمال محدود به زندگی در دنیاست و با مرگ پرونده آن بسته می‌شود. مثل: نماز و روزه.
- ماتأخر: آثار این نوع اعمال مربوط به دوران زندگی است و حتی بعد از مرگ هم پرونده‌شان باز است.
- نمونه ماتأخر ناشایست: مدسازی غلط، تولید و نشر مطالب غیراخلاقی، ایجاد یا تقویت آداب و رسوم غلط در ازدواج، ایجاد انحرافات فکری در دیگران
- نمونه ماتأخر ناشایست: اعمال خیر بازماندگان برای درگذشتگان مثل طلب مغفرت، دعای خیر و انفاق - اهدای کتاب به کتابخانه یا یک شخص
- ✓ آیه بیانگر آثار ماتقدم و متأخر: ﴿يَتَّبِعُ الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ يَمَّا قَدَّمَ وَ آخَرَ﴾

برزخ در روایات:

طبق فرمایش پیامبر (ص): نهادن سنت نیک در جامعه ثوابش به حساب خود شخص هم گذاشته می‌شود بدون آنکه از اجر انجام دهنده کاسته شود (همچنین در جزای سنت بد): (بیانگر آثار متأخر در برزخ و ارتباط دنیا و برزخ)

حدیث ۱

خطاب پیامبر (ص) در جنگ بدر، به کشته شدگان بزرگان لشکر کفار، نشان دهنده بالاتر رفتن آگاهی انسان در برزخ است؛ اینگونه خطاب کردند: آنچه خدا وعده داد ما حق یافتیم آیا شما حق یافتید؟ سپس به اصحاب فرمودند: ایشان از شما شنوا ترند و فقط نمی‌توانند پاسخ دهند. (بیانگر حیات و آگاهی در برزخ)

حدیث ۲

خطاب حضرت علی (ع) به قبرها در راه بازگشت از جنگ صفین که مردگان را با این کلمات مورد خطاب قرار دادند: آرمیدگان در خاک، اهل غربت و تنهایی، فرورفتگان در وحشت، سپس فرمودند: شما در رفتن از ما پیشی گرفتید و ما از پی شما می‌آییم. سپس از خانه‌هایشان که دیگران مسکن گزیدند و همسرانشان که ازدواج کردند و اموالشان که میان وارثان تقسیم شد خبر داد و سپس پرسید شما چه خبری برای ما دارید؟ (بیانگر بالا رفتن آگاهی در برزخ)

حدیث ۳

سپس، خطاب به یاران فرمودند: اگر به آنان اجازه سخن می‌دادند، خبر می‌دادند که بهترین توشه برای ابدیت تقوا است.

طبق فرمایش امام کاظم (ع) مؤمن بر حسب مقدار (کمیت) فضیلت‌هایش حق دیدار (ملاقات) خانواده را دارد. برخی هر روز برخی هر دو روز و برخی هر سه روز و کمترین آن هر جمعه. (کمیت دیدار بر اساس فضیلت است) (بیانگر آثار متأخر در برزخ)

حدیث ۴

طبق فرمایش امام صادق (ع): عمل انسان در هنگام نهادن مرده‌ای در قبر نزد او نمایان می‌شود و می‌گوید: ما سه چیز بودیم: یکی رزق تو که تمام شد، دوم خانواده‌ات که دیگر نیستند و سوم من (عملت) که با تو هستم و می‌مانم. عمل در میان این سه در نزد تو از همه بی‌ارزش‌تر و سبک‌تر بود. (بیانگر بالا رفتن شعور و آگاهی در برزخ)

حدیث ۵

ترجمه و نکات آیات درس پنجم

۱- (مؤمنون/۹۹-۱۰۰): ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا * وَ مِّنْ

وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾

ترجمه: آنگاه که مرگ یکی از آن‌ها فرا رسد می‌گوید: پروردگارا! مرا بازگردانید باشد که عمل صالح انجام دهم آنچه را در گذشته ترک کرده‌ام هرگز! این سخنی است که او می‌گوید * و پشت سرشان برزخ و فاصله‌ای است تا روزی که برانگیخته می‌شوند.

پیام و نکات :

۱. آیه به **عالم برزخ** اشاره دارد که انسان با مرگ به آنجا می‌رود و **آگاهی بالا** رفته و **کاستی‌های اعمال** خود را می‌یابد (لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ)

۲. **پاسخ قطعی** خداوند به درخواست گنه‌کاران مبنی بر بازگشت به دنیا، این است که **هرگز** (كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا)؛

۲. آیه بیانگر **تفاوت دنیا و برزخ** است. **دلیل:** طبق آیه در برزخ امکان بازگشت و توبه وجود ندارد. (رَبِّ ارْجِعُونِ... كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا)؛

۲- (قیامت/۱۳): ﴿يَبْنَأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَ أَخَّرَ﴾

ترجمه: در آن روز به انسان خبر داده می‌شود به آنچه پیش فرستاده و آنچه پس فرستاده است.

پیام و نکات :

۱. آیه اشاره به **آگاه شدن انسان** از ارتباط دنیا و برزخ (آثار ماتأخر) در **عالم قیامت** دارد.

۲. **ظرف تحقق** این آیه در **قیامت** می‌باشد. (یومئذ)

* * *